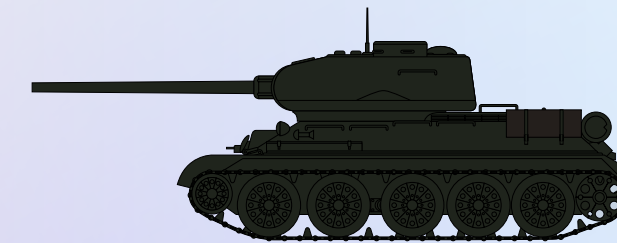

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙ, ЗОКРЕМА В
СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Євген Головач
провідний професіонал з
інтелектуальної власності

IP OFFICE

Ukrainian National Office for Intellectual
Property and Innovations

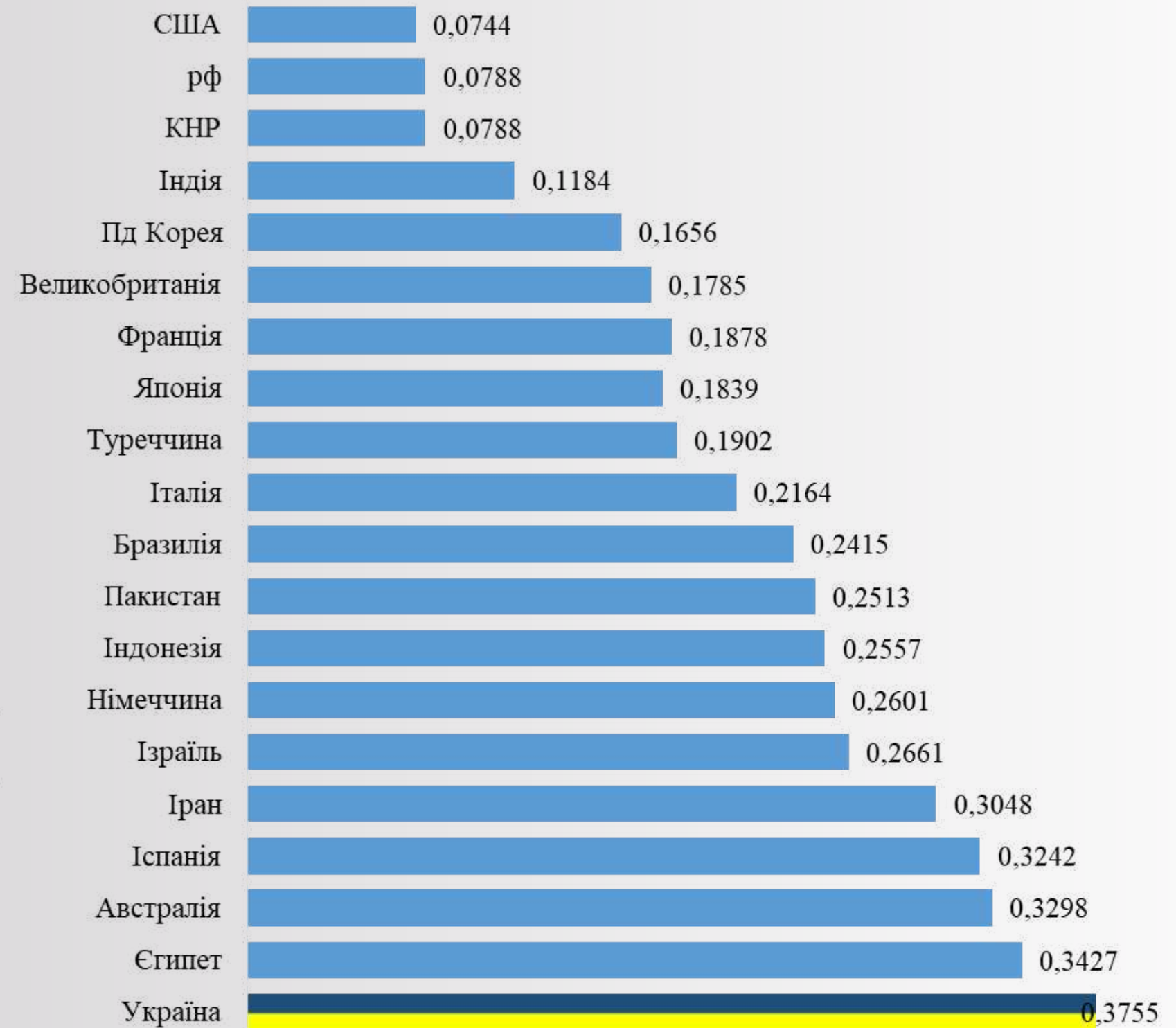
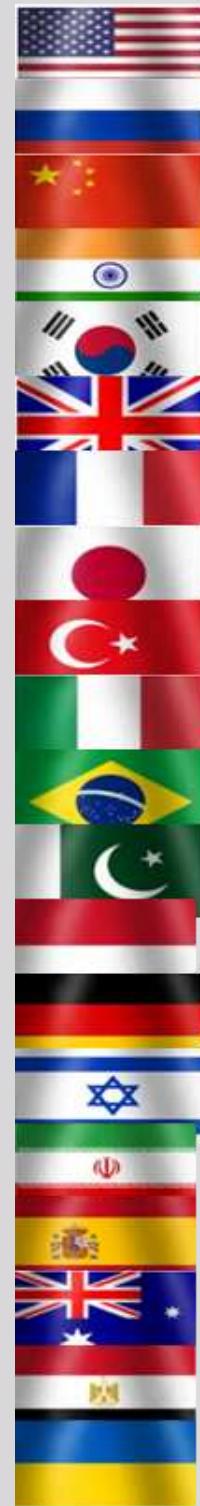

IP&I Hub

Ukrainian National Office for Intellectual
Property and Innovations

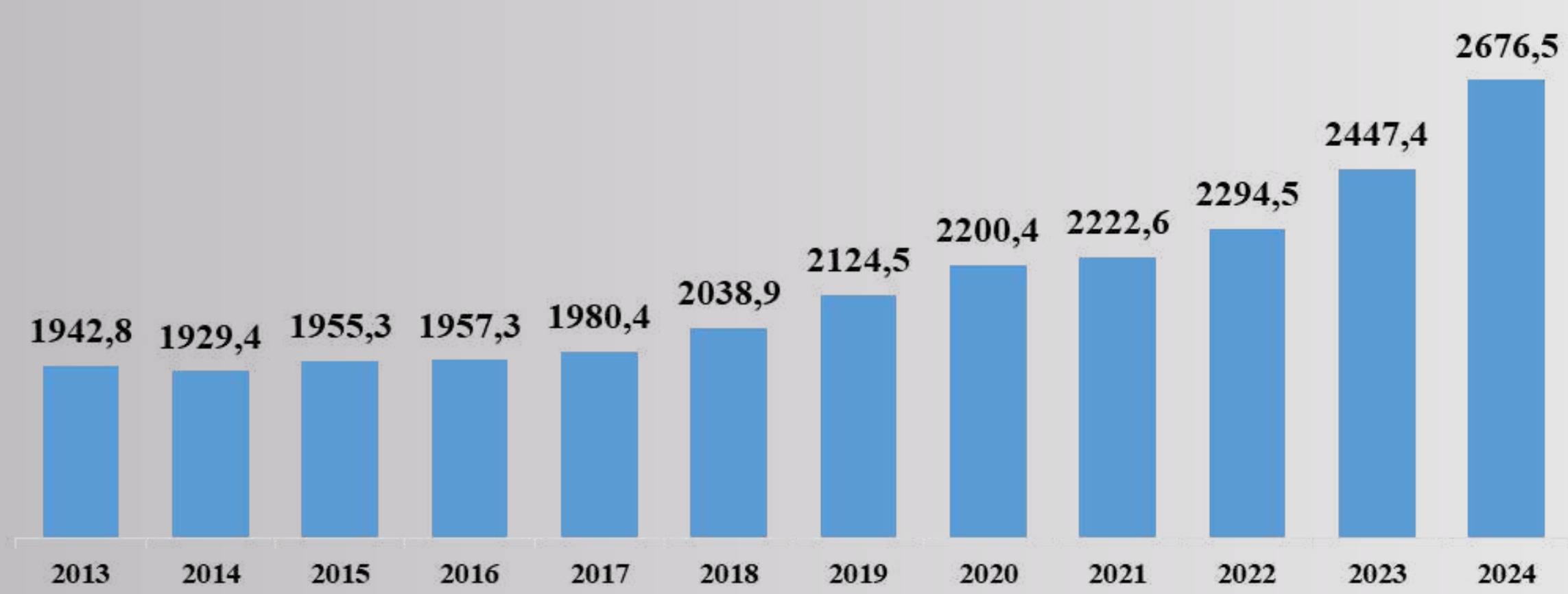
Рейтинги Глобальної вогневої потужності та військової сили 2025 року

За даними рейтингу Глобальної вогневої потужності та військової сили 2025 року проведеними GFP у 145 різних держав використано 60 окремих факторів для визначення балу PowerIndex («PwrIdx») певної країни з категоріями, починаючи від кількості військових частин та фінансового стану до логістичних можливостей та географії.

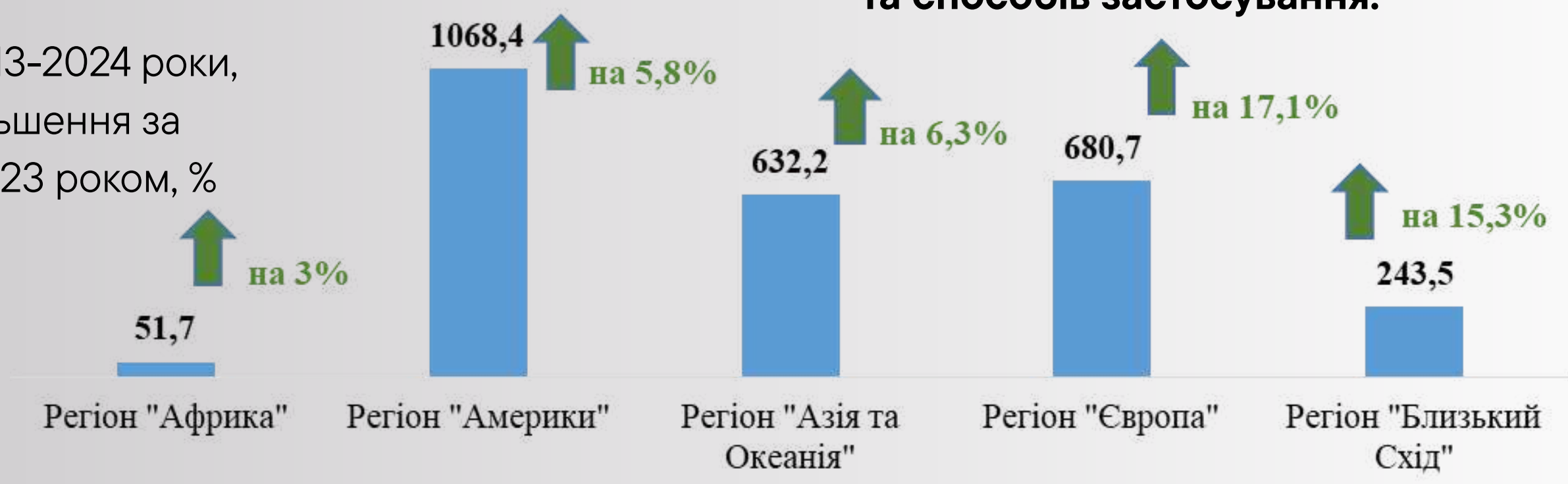
·Ідеальний бал "PwrIdx" (PowerIndex) становить 0,000, що реально недосяжно в рамках поточної формули GFP; таким чином, чим менше значення PwrIdx, тим "потужніша" звичайна бойова спроможність країни,
Посилання: <https://surl.li/bjgxdj>.

Глобальні військові витрати

Загострення геополітичної напруженості в усьому світі протягом останнього десятиліття провокує збільшення військових витрат на придбання озброєння, військової та спеціальної техніки (ОВТ), перегляд номенклатур такого озброєння як стратегічного запасу, пріоритетність R&D розробок інноваційних та нетипових видів ОВТ, їх складових та способів застосування.

Рис. Глобальні військові витрати за 2013-2024 роки, млрд дол. США*, їх номінальне збільшення за регіонами у 2024 році порівняно з 2023 роком, %

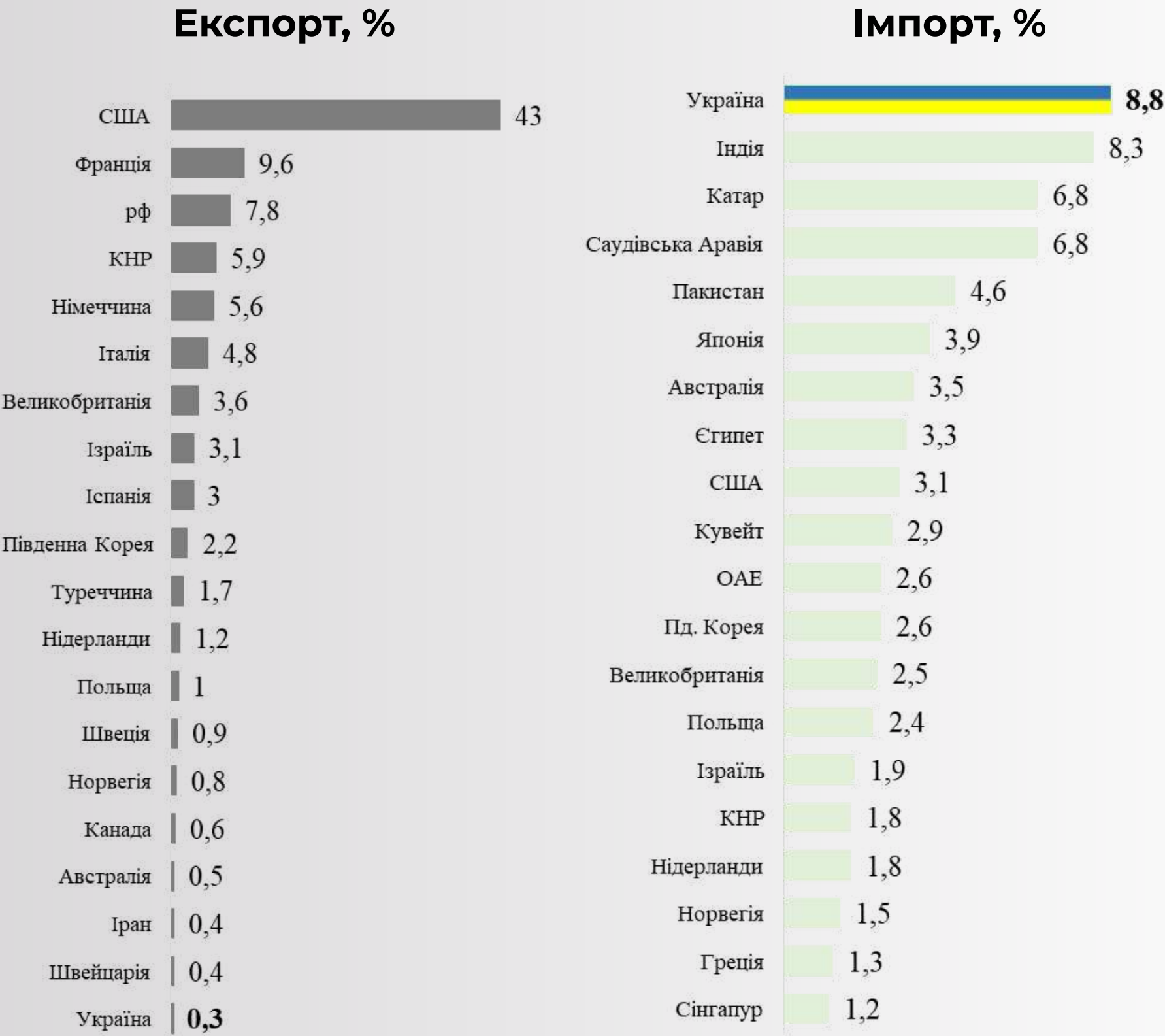

Джерело: сформовано з використанням даних SIPRI, МВФ

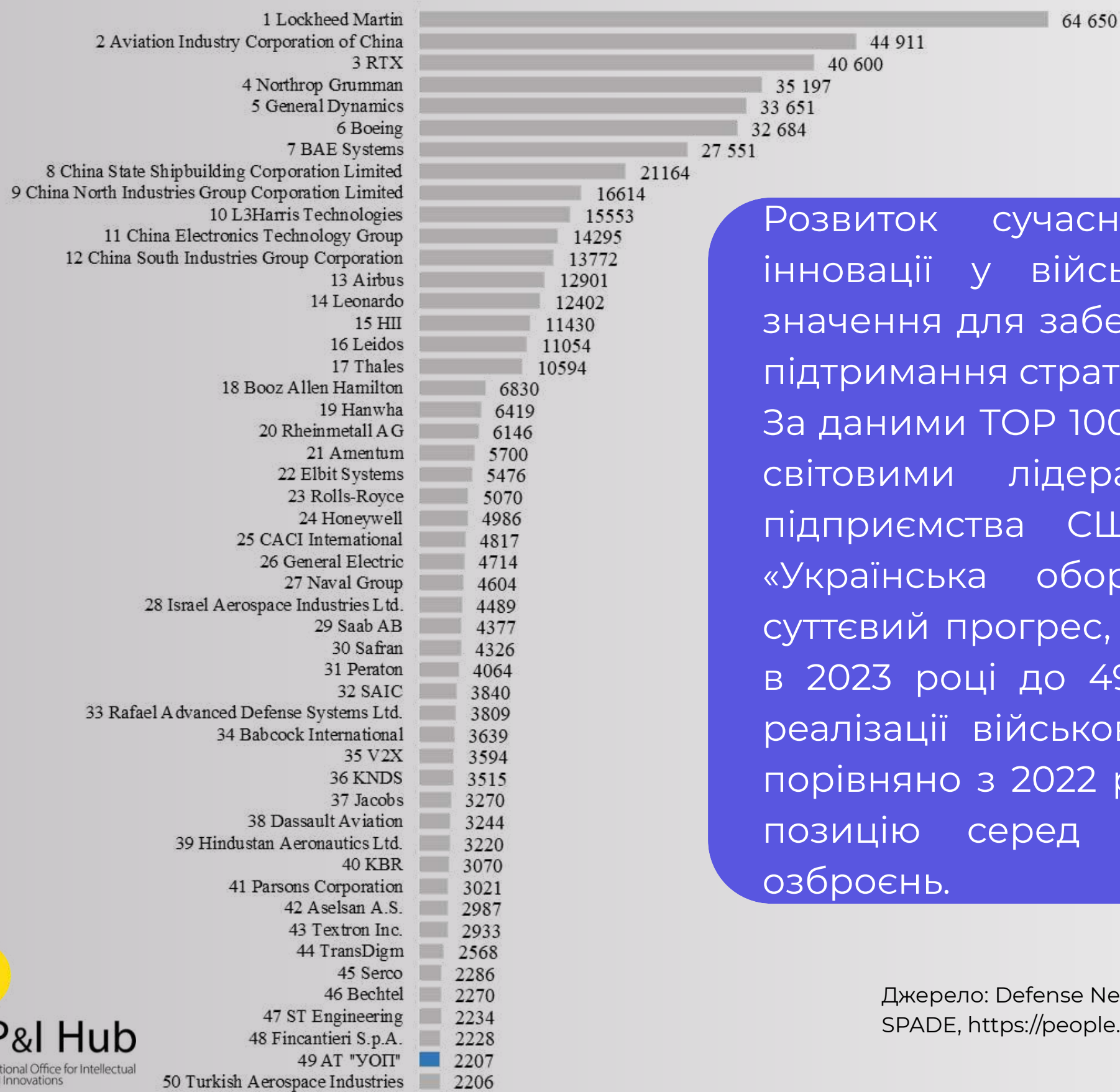
Експорт-імпорт основних видів озброєння країнами світу протягом 2020-2024 років

За даними дослідження SIPRI Україна очолює рейтинг країн з найбільшою часткою імпорту озброєння у період 2020-2024 років, що свідчить про недостатність внутрішнього виробництва ОВТ ураховуючи зростаючу потребу в забезпеченні сил безпеки і оборони для подальшого стримання військ РФ.

Крім того до п'ятірки імпортерів-лідерів окрім України ввійшли ще Індія, Катар, Саудівська Аравія та Пакистан, отримавши разом 35% світового імпорту зброї за період 2020-2024 рр. Зокрема, на тлі напруженості у відносинах із сусідами, Катар був третім найбільшим імпортером зброї у світі у 2020–2024 роках, а напруженість у відносинах Індії з Китаєм та Пакистаном теж значною мірою зумовлює імпорт зброї

Рейтинг світових виробників зброї

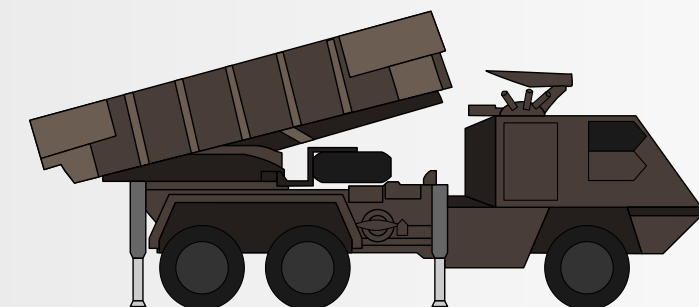
Розвиток сучасних озброєнь демонструє, що інновації у військовій сфері мають вирішальне значення для забезпечення національної безпеки та підтримання стратегічної спроможності держав. За даними TOP 100 Defense Companies переважними світовими лідерами виробників озброєння є підприємства США. Водночас у 2024 році АТ «Українська оборонна промисловість» показало суттєвий прогрес, покращивши позиції з 65-го місця в 2023 році до 49-го місця. Зростання виторгу від реалізації військової продукції на 72% у 2023 році порівняно з 2022 роком дозволило покращити свою позицію серед провідних світових виробників озброєнь.

Тенденції оборонної промисловості на довгострокову перспективу

Оборонне планування та стратегічне планування, у тому числі пріоритетних напрямів та проривних видів ОВТ на коротко- та довгострокову перспективу є не просто рамковими документами, а невід'ємною складовою частиною системи управління державними ресурсами у сфері оборони, що здійснюється з метою забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави шляхом обґрунтування перспектив розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань з урахуванням характеру реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та економічних можливостей держави. Так, згідно з аналізом даних звіту інноваційної платформи ITONICS стосовно перспектив етапів трансформації оборонної промисловості (<https://sal0.li/B8Ce3a9>) майбутнє оборонної промисловості буде визначатися низкою факторів, зокрема у короткостроковій перспективі (2-4 роки) технологічні досягнення, зокрема ШІ; автономні системи та інновації в кібербезпеці; прориви в квантових технологіях та робототехніці, що значно покращать військові можливості, докладніше в додатку 5.

Тенденції середньо – та довгострокових змін (5-10 років) стимулюватимуться з одного боку, соціальним тиском через зростаючий суспільний попит на прозорість у витратах на оборону та етичне використання ШІ у війні, з іншого – політичним через зростання глобальної напруженості, що збільшує оборонні інвестиції в новітні оборонні системи та модернізацію військ, а також підтримуватимуться через економічні ініціативи, зокрема ідей стосовно розвитку енергоефективних оборонних технологій та стійкості ланцюгів поставок для забезпечення сталого розвитку.

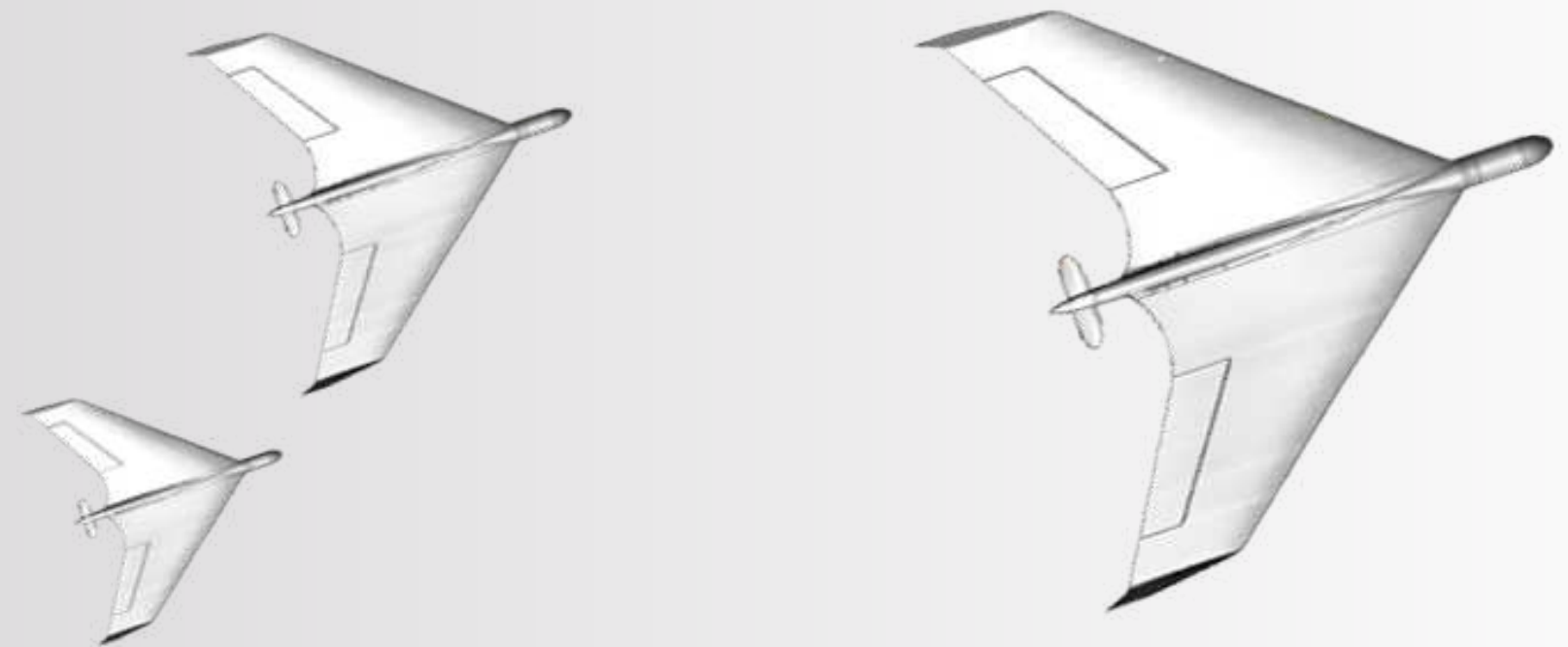
Для сфери ОПК найбільш характерними можуть бути такі ОПІВ:

винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування напівпровідникового виробу (компонування) та об'єкти авторського права. Здебільшого на практиці **найбільш ефективно застосовувати комплексну правову охорону** (тобто на один виріб або його складові реєструвати різні ОПІВ).

Рекомендовано реєструвати все, що можна розібрати і шляхом зворотного інжинірингу відтворити, щоб запобігти ймовірності реєстрації вашої розробки іншими особами, які потім можуть заборонити виробляти те, що ви ж перші придумали.

На прикладі БПЛА:

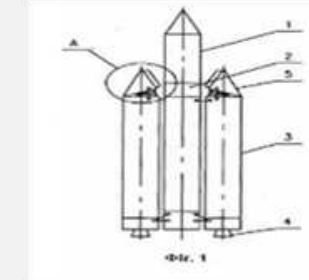
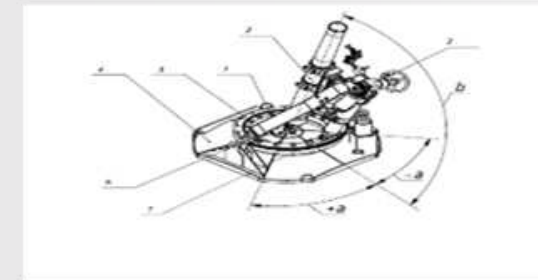
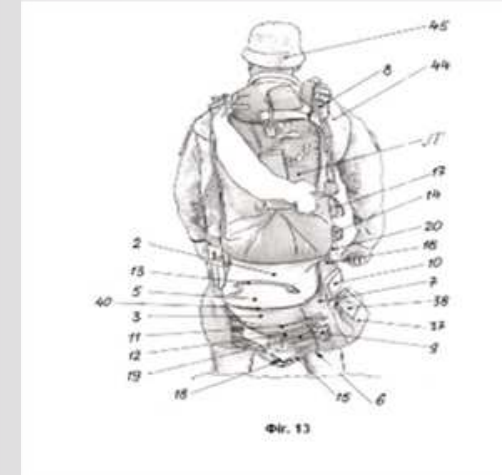
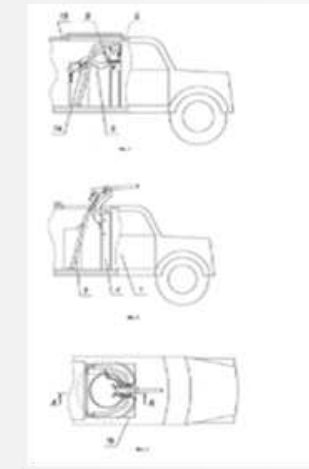
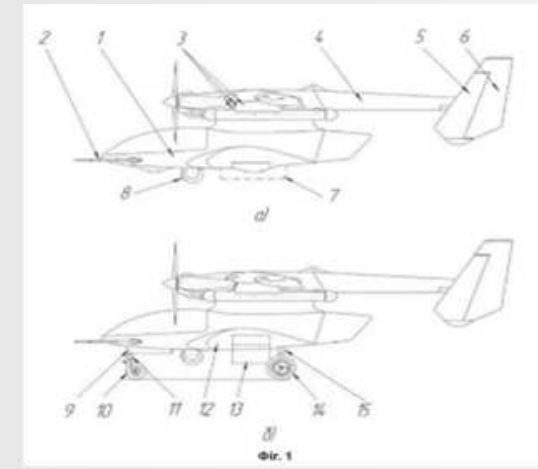
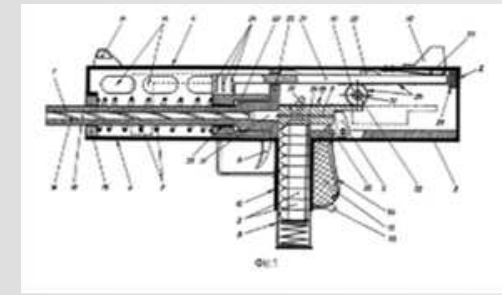
- ✓ конструкція БПЛА або його частин може бути винаходом (корисною моделлю);
- ✓ зовнішній вигляд БПЛА або зовнішній вигляд його частин може охоронятися як промисловий зразок;
- ✓ софт, технічні умови (ТУ), конструкторська документація можуть бути об'єктом авторського права або комерційною таємницею;
- ✓ конфігурація створеного напівпровідникового виробу (компонування) може охоронятися свідоцтвом.

Секретні винаходи (корисні моделі)

Секретний винахід (секретна корисна модель) – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці, права на який засвідчуються патентом на секретний винахід (секретну корисну модель).

Згідно із ЗУ “Про державну таємницю” патентування секретного винаходу або секретної корисної моделі в іноземних державах не дозволяється

Якщо державний експерт прийняв рішення про віднесення заявленого винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, він визначає коло осіб, які можуть мати доступ до нього, і все наступне діловодство за заявкою здійснюється у режимі секретності.

Секретність винаходів у США бере свій початок принаймні з 1930-х років, але по-справжньому вона набула популярності в 40-х роках, коли розробка ядерної зброї була оповита секретністю. Це стало офіційною політикою, Закон про таємницю винаходів 1951 року вимагає від уряду вводити «секретні розпорядження» щодо певних патентних заявок, які містять секретну інформацію, таким чином обмежуючи розкриття винаходу та відмовляючи у видачі патенту. Примітно, що цю вимогу можна застосувати, навіть якщо додаток створено та повністю належить приватній особі чи компанії без державного спонсорства чи підтримки.

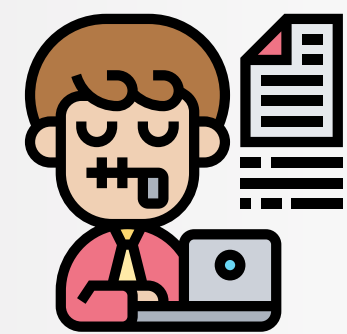
Існує кілька типів розпоряджень про конфіденційність, суворість яких варіюється від простої заборони на експорт (але дозволяє інше розкриття інформації для законних бізнес-цілей) до класифікації, що вимагає безпечного зберігання програми та заборони будь-якого розголошення.

На кінець 2023 фінансового року діяло 6155 розпоряджень про секретність.

Якщо проведено засекречування винаходу, що має важливе оборонне значення, і подана заявка на патент чи патент виданий в одній з країн Північноатлантичного Альянсу, це призводить до заборони подання заявки на подібний винахід в інших країнах НАТО. Важливою є та обставина, що у співпраці необхідно враховувати і територіальні обмеження, що є похідними від заборони

Угода про взаємне забезпечення таємності винаходів, пов'язаних з обороною і на які були подані заявки на патентування (Париж, 21 вересня 1960 року)

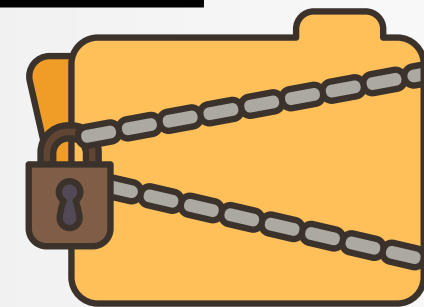
Комерційна таємниця

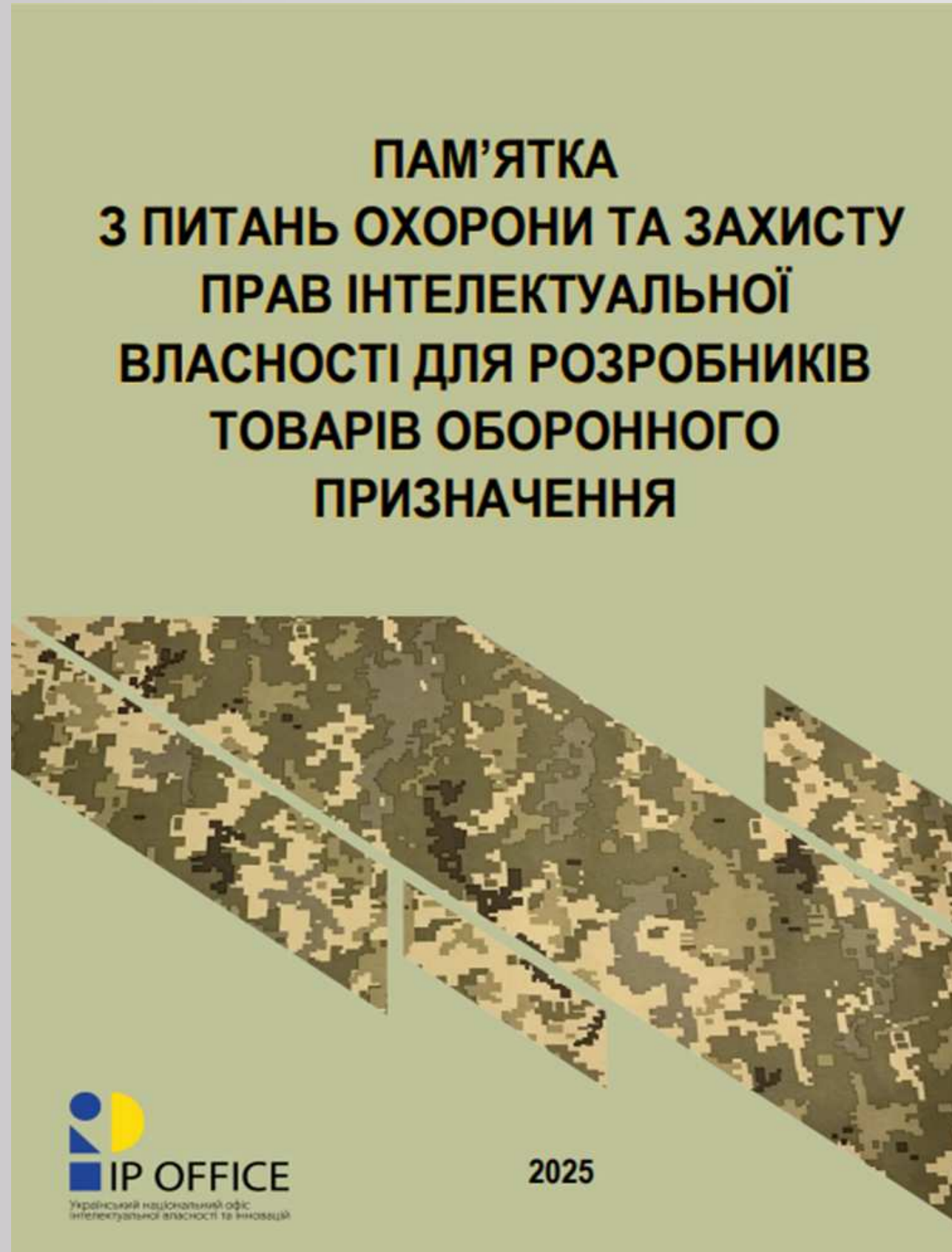
Це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних наявним обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.
Конкретного переліку інформації, яка може бути конфіденційною чи комерційною таємницею, чинне законодавство України не визначає

Переваги	Необмежена дія у часі Відсутність територіальних обмежень Інформація про комерційну таємницю не є загальнодоступною Не потребує процедури державної реєстрації та пов'язаних з нею витрат
Недоліки	Ускладнення доведення факту порушення прав на комерційну таємницю у судовому захисті (відсутність судової практики) Ризик витоку засекреченої інформації (або недобросовісність тих, хто допущений до неї)

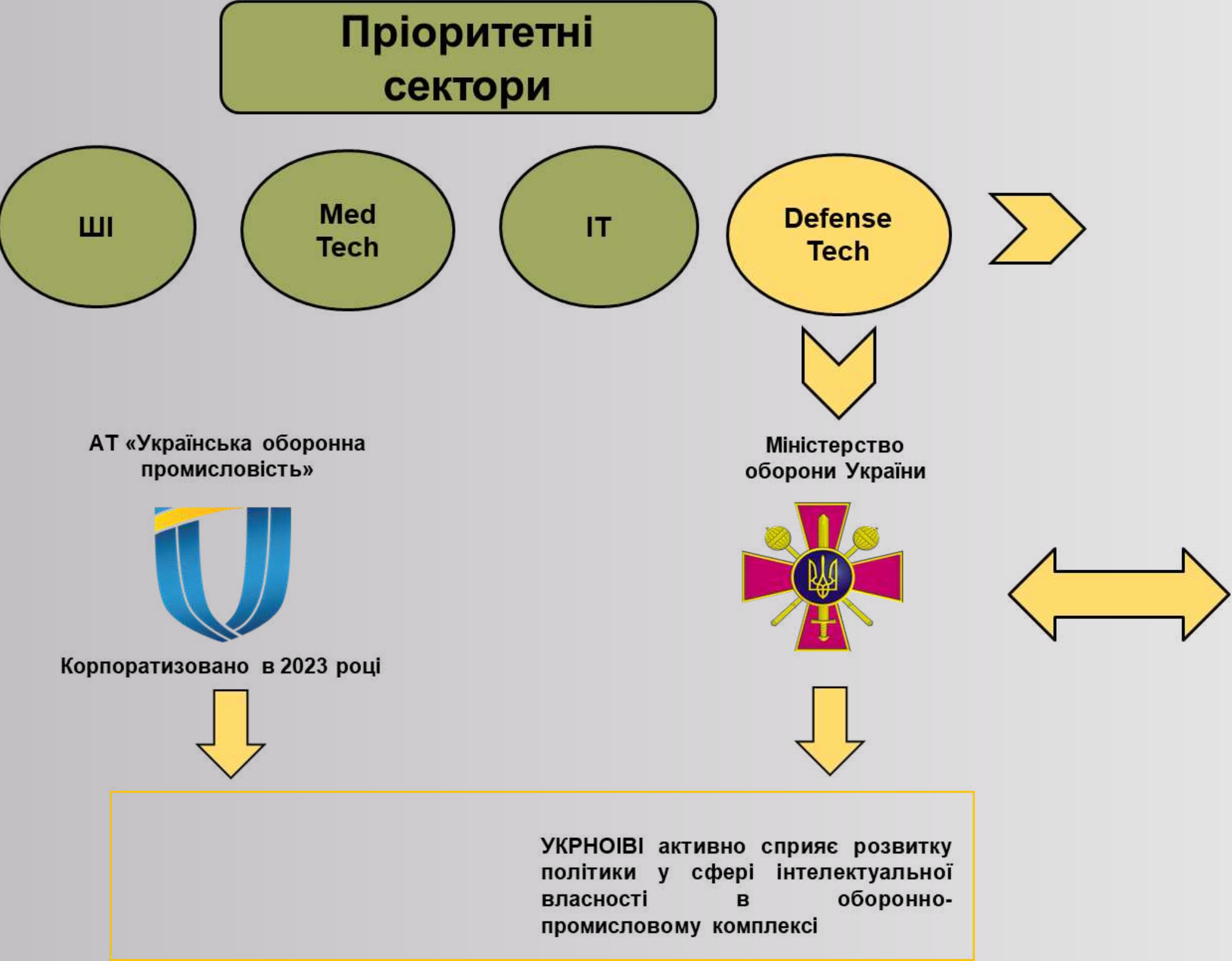

IP офіс підготував Пам'ятку з питань охорони та захисту прав інтелектуальної власності для розробників товарів оборонного призначення

https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/IP_pamiatka_ro_zrobnykam_tovariv_oboronnoho_pryznachennia-web.pdf

Опис наявної ситуації

Проекти

USF Ukrainian Startup Fund

ARMY OF DRONES

BRAVE¹

UKRAINIAN DEFENSE INNOVATIONS

D3 Venture Capital – приклад приватного фонду, який публічно (відкрито) інвестує в українські оборонні стартапи

Ключова проблематика питань виробництва та ОПК в Україні на думку виробників

1. Експорт

Необхідність забезпечення українським виробникам ОВТ можливості “відкритого контрольованого експорту” та укласти експортні контракти на території України.

Мета: забезпечити можливість українським виробникам ОВТ укласти та виконувати експортні контракти, здійснювати безперешкодний експорт зразків ОВТ у випадках наявності надлишкових виробничих спроможностей та неможливості їхнього повного завантаження за рахунок оборонних закупівель без необхідності релокації підприємств з України.

2. Контрактування

Відсутність довгострокових, стабільних та своєчасно укладених контрактів для українських виробників ОВТ. Потреба у чітких, передбачуваних умовах для забезпечення армії українською технікою.

Мета: довгострокові та передбачувані державні замовлення на ринкових засадах для стабільного забезпечення армії українськими зразками ОВТ.

Оборонні закупівлі як один з способів комерціалізації ІВ в ОПК

Оборонні закупівлі - здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони

Державні замовники у сфері оборони (далі - державні замовники) - визначені Кабінетом Міністрів України центральні органи виконавчої влади, інші державні органи, військові формування, утворені відповідно до законів України.

Згідно ч.2 ст.36 власником виробничих потужностей, а також об'єктів права інтелектуальної власності, створених за державні кошти в результаті виконання оборонних закупівель, є держава в особі державних замовників. Володіння, розпорядження та використання, у тому числі на умовах оренди, об'єктів, товарів і потужностей, створених у результаті виконання оборонних закупівель, здійснюються в порядку, визначеному законодавством, з додержанням зобов'язань щодо охорони прав на створені об'єкти права інтелектуальної власності.

ТОВАРИ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Товари військового призначення

вироби

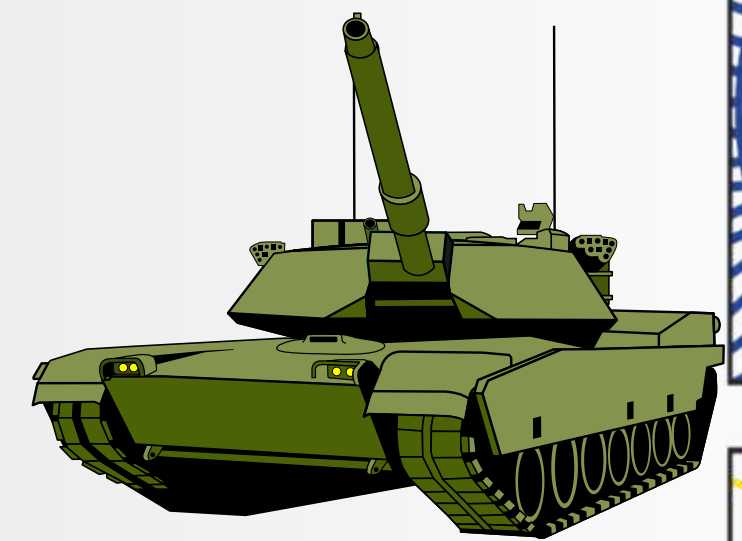
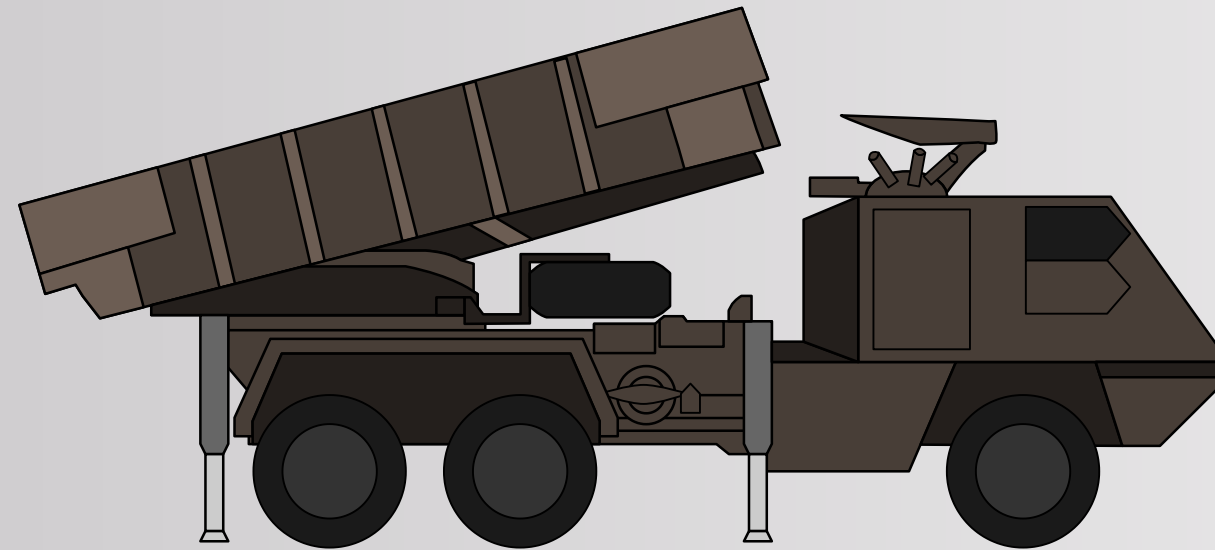
послуги

технології

базові технології

технічна допомога

технічні дані

Список товарів військового призначення містить 22 категорії товарів військового призначення, а саме такі категорії товарів, як зброя та озброєння, боєприпаси, бомби, торпеди, ракети, апаратура керування вогнем та апаратура протидії, наземні транспортні засоби (у тому числі танки, броньовані машини тощо)

ТОВАРИ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ –

окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю є Держекспоконтроль.

системи зв'язку

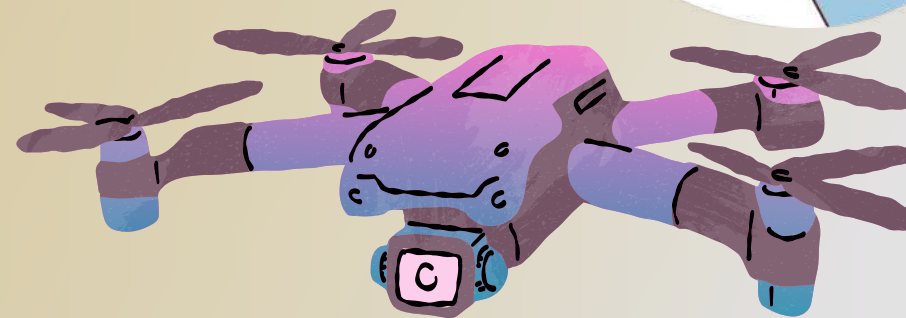
тепловізори

GPS-системи

БПЛА

технології нічного бачення

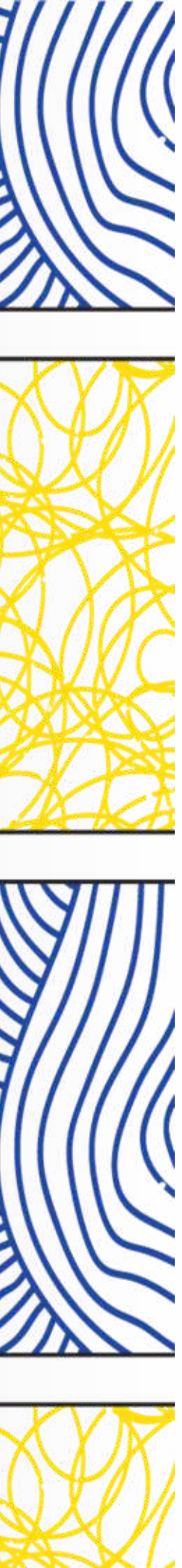

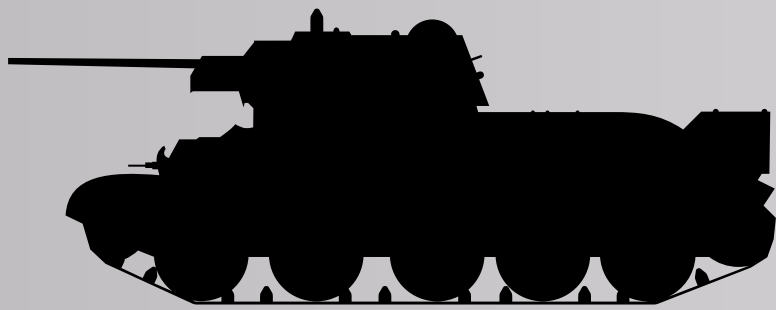
Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»

ПОРЯДОК здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. № 86 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 974)

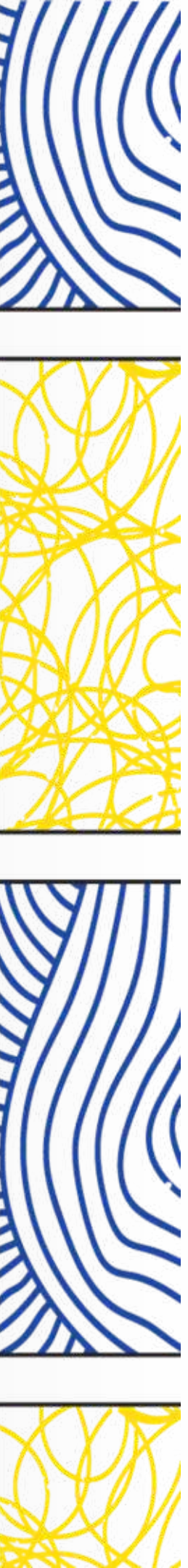
Проблемне питання

**Об'єкти права інтелектуальної власності, створені
військовослужбовцями: відсутні трудові відносини**

Таким чином, у законодавстві України існувала прогалина щодо правового регулювання розподілу прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені військовослужбовцями під час проходження військової служби. Потреба у її вирішенні особливо актуалізується в нинішній умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації.

Нові законодавчі ініціативи

17 березня 2025 року у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби» (реєстр. №13110)(15 квітня Верховною Радою України прийнято за основу та проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби» (реєстр. №13111).

Мета законопроєктів №13110 і №13111:

Покликані нормативно врегулювати розподілу прав інтелектуальної власності на об'єкти, що створюються військовослужбовцями зв'язку з виконанням службових обов'язків, а також окремих питань набуття та здійснення прав інтелектуальної власності державою в особі суб'єктів сектору безпеки і оборони.

Основні розробники:

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук
України

Головне управління військової юстиції Міністерства оборони
України

Український національний офіс
інтелектуальної власності та
інновацій

Основні положення законопроектів №13110 і №13111

Законопроект №13110

Розширення сфери регулювання статті 429 ЦКУ шляхом доповнення її нормами про права інтелектуальної власності на об'єкти, створені військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби (а саме що особисті немайнові права інтелектуальної власності будуть належати військовослужбовцю, який створив такий об'єкт, а майнові - суб'єкту, визначеному законом).

Законопроект №13111

Нові статті до Законів України “Про авторське право і суміжні права”, “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на промислові зразки”, “Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів”, а саме норми щодо розподілу особистих немайнових і майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків під час проходження військової служби. Додатково запропоновані зміни до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”, Закону України “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” та до інших нормативно-правових актів.

Зазначені наступні соціально-економічні та інші наслідки прийняття законопроєктів №13110 і №13111

1. Створення умови для передбачуваного розподілу та належного оформлення прав інтелектуальної власності на об'єкти, що створюються військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків за рахунок коштів державного бюджету.
2. Впровадження сприятиме забезпеченню державних інтересів у сфері національної безпеки та оборони у мирний час та в особливий період, під час правового режиму воєнного стану.
3. Створення умов для використання об'єктів права інтелектуальної власності, які належать державі, суб'єктами приватного сектору, що у свою чергу дозволить покращити економічну ситуацію та посилити співпрацю між державою та приватним сектором.

Стан розгляду

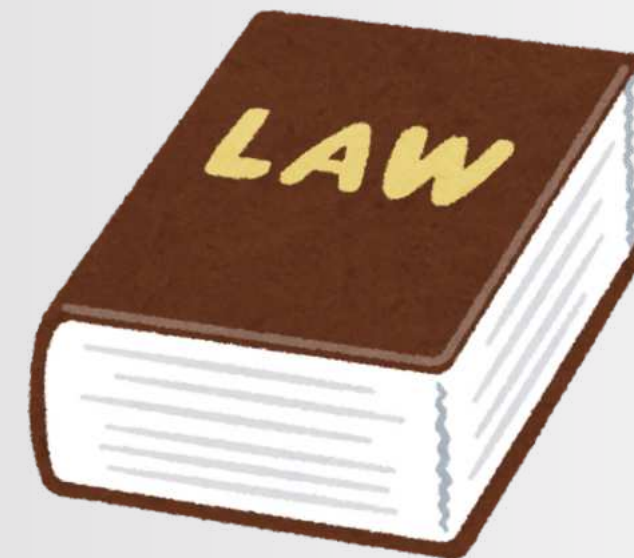
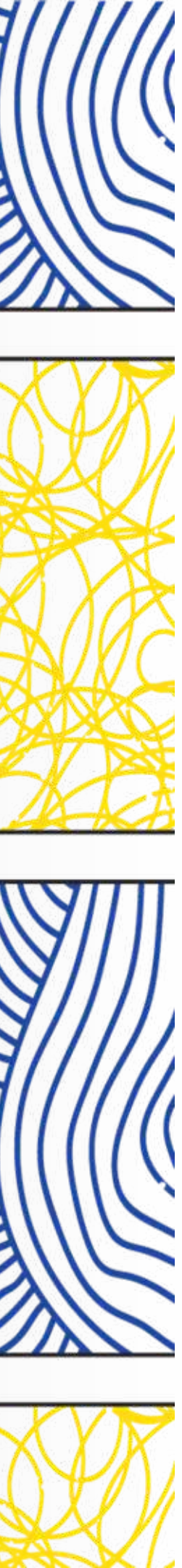
Законопроект **№ 13110** прийнято за основу 15.04.2025. Наразі надано порівняльну таблицю до другого читання та очікує на друге читання.

Законопроект **№13111** прийнято за основу 14.05.2025.

21.08.2025 прийнято в цілому Верховною Радою України 241 голосом народних депутатів.

26.08.2025 повернуто з підписом Голови Верховної Ради під номером № 4585-IX від 21.08.2025

Наразі очікується підписання Президентом України

ВИСНОВКИ

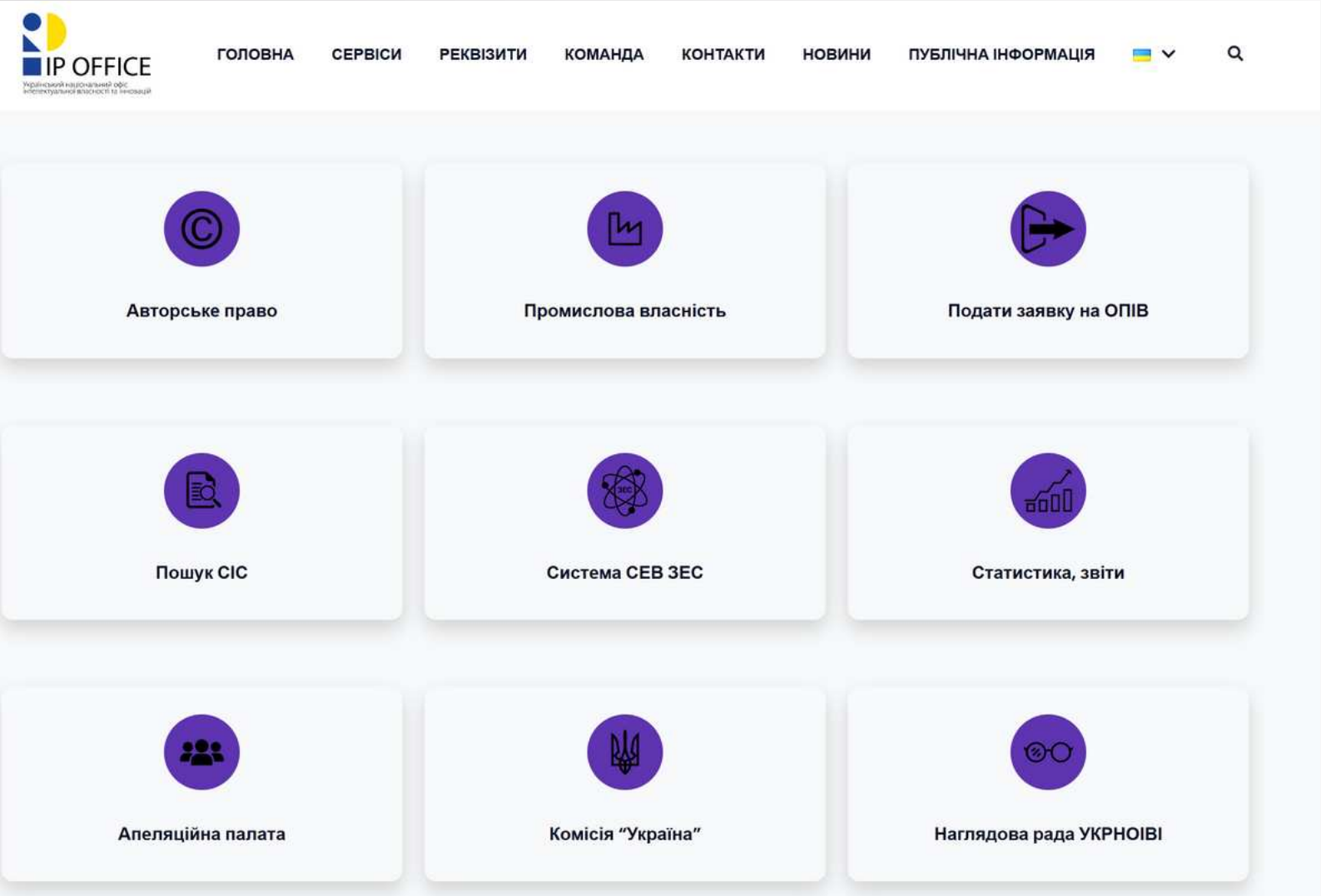
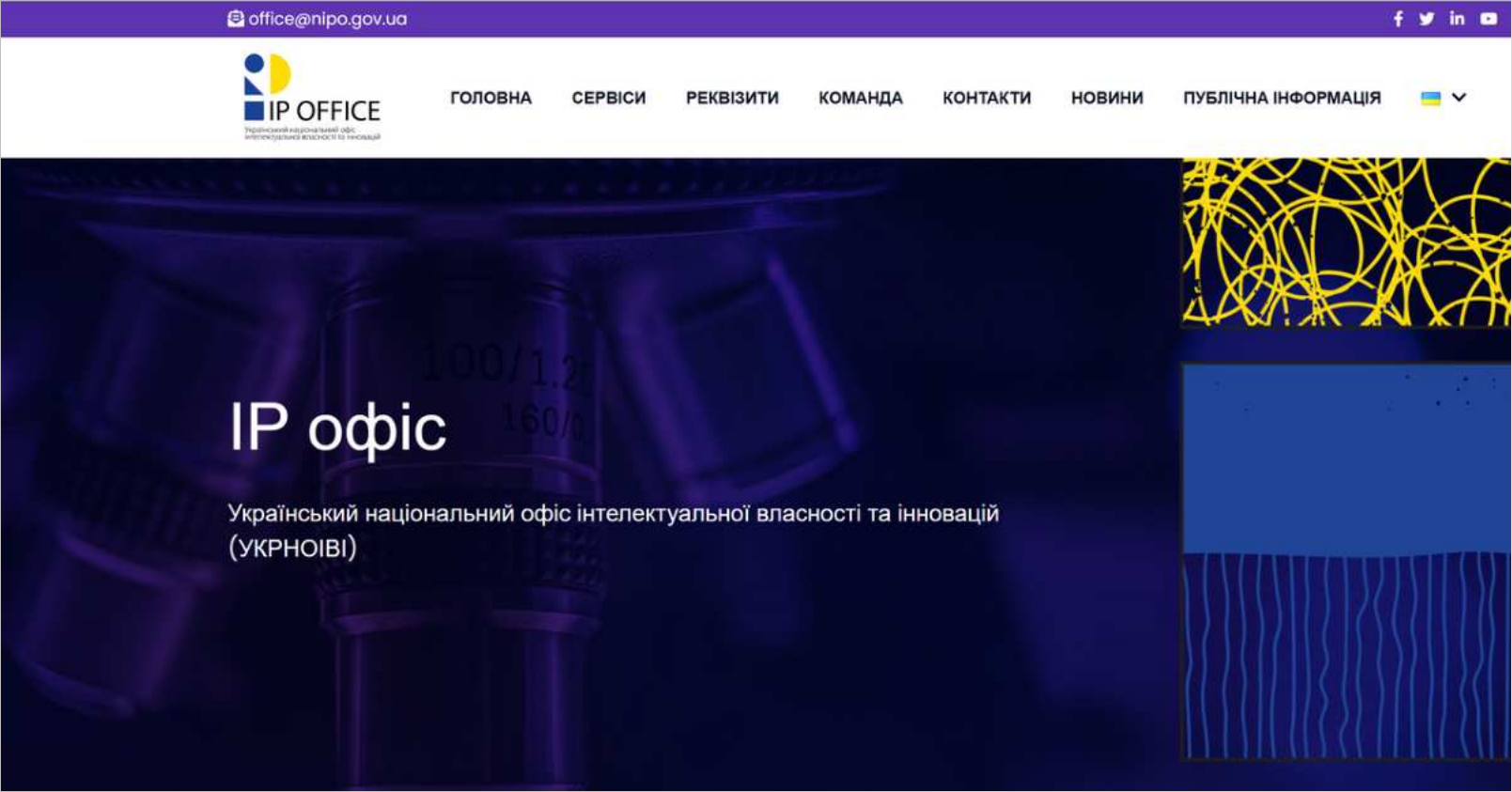

1. Експорт ОВТ є складним питання, розв'язання якого є нагальним, однак потребує докладного відпрацювання і важливим при цьому є врахування вже діючого законодавства у сфері експортного контролю.
2. Не врегульоване питання винагороди творцям ОПІВ, які створені в рамках виконання оборонних закупівель (через відсутність прямого зв'язку творця та державного замовника).
3. Питання належності прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені військовослужбовцями у зв'язку із проходженням військової служби є **дуже актуальним** і згадані законодавчі ініціативи щодо вирішення цієї проблематики - дуже потрібні та своєчасні.
4. Необхідність побудови цілісної та ефективної системи управління інтелектуальною власністю в сфері безпеки і оборони України. Але така діяльність має включати не лише нормотворчість, але й ряд інших заходів.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС УКРНОІВІ

nipo.gov.ua

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!

